

Množični protesti zoper kriminaliteto

Pavle Čelik*

UVOD

Znanstveniki posvečajo kriminaliteti vse večjo pozornost. Obravnavajo jo strokovnjaki več strok. To je prva plat vprašanja. Druga plat je dejstvo, da se javnost v raznih deželah sama vse bolj zanima za to področje družbenega dogajanja. Širijo se prizadevanja za korenitejše zatiranje tega pojava, hkrati pa opažamo tudi zahteve po doslednejšem obračunu z najhujšimi oblikami škodljivstva. Med dejavniki, ki motijo kakovost življenja mnogih prebivalcev najbolj gospodarsko razvitih dežel, je tudi kriminaliteta. Preučevalci javnega mnenja so povsem zgovorno ugotovili, da se med prebivalci teh dežel širi tako imenovani strah pred kriminalom; to je postalo področje znanstvenega raziskovanja.¹

Zaradi tega strahu in občutka nemoči ter iz drugih razlogov prihaja ponekod do množičnih javnih protestov zoper kriminaliteto. Temu vprašanju je namenjen sestavek, ki izhaja iz dogajanj v tujini in deloma tudi pri nas. Zakaj le deloma iz domačih razmer? Predvsem zato, ker pri nas podobnih protestov (še) ni. Predmet obravnave tega članka zadeva zlasti kriminologijo, deloma pa tudi policijsko stroko: vodenje enote, taktiko nastopanja policije ob takih protestih itd., vendar bo govora le o kriminološki plati tega vprašanja.

I. POVEZANOST MED KRIMINALITETO, JAVNIM REDOM IN MIROM TER JAVNIMI SHODI

Ob razmišljanju o protestih, ki so tako ali drugače povezani s kriminaliteto, pridemo do vprašanja o možnih povezavah med kriminaliteto, javnim redom in mirom ter javnimi shodi.

1. Kriminaliteta in javni shodi

Povezanost med kriminaliteto in javnim zbiranjem ljudi, da bi izrazili protest, je lahko različna. Za naše potrebe je moč navesti tri plati tega povezovanja.

a) Javni shodi so lahko organizirani in vodeni kot nezakonito ali celo kriminalno delovanje množice. Spomniti se velja le na zbiranja ljudi na osnovi rasne, verske ali etnične nestrpnosti.

* Pavle Čelik, magister socioloških znanosti, ravnatelj kadetske šole za miličnike, Ljubljana.

¹ Pečar, str. 30 (I.).

b) Javni shod se lahko sprevrže v protizakonito delovanje množice, čeprav prvotni namen ni bil tak. Potek shoda lahko spremenijo kolovodje ali pa tudi nasprotno demonstracije, ko pride do spopada med obema skupinama. Taki primeri so znani v deželah z zaostrenimi strankarskimi nasprotji in posamezne politične skupine se celo zavarujejo s strankarsko milico, ki naj bi skrbela za varnost pred nasprotniki.

c) Javni shodi so po svoji vsebini protest zoper kriminaliteto v določenem kraju, območju ali državi.

2. Kriminaliteta ter javni red in mir

Tudi povezanost med kriminaliteto ter javnim redom in mirom je moč opazovati z nekaj plati.

a) Kršitve javnega reda in miru so lahko nevarnost, ki preraste v kriminal. Drugače rečeno, določeni prekrški te vrste so možna pot v kriminaliteto: prostitucija, beračenje, igranje na slepo srečo, brezdelje itd.

b) Eden od pogojev za storitev kaznivega dejanja je poprejšnja storitev večjih prekrškov zoper javni red in mir. Tak primer je nasilniško obnašanje (222. čl. KZ SR Slovenije).

c) Ob protestih na javnih krajih lahko pride do motenj javnega reda in miru ali celo do kriminalnih dejanj.

Vidimo, da so možnosti za povezovanje med kriminaliteto, javnim redom in mirom ter javnimi shodi precejšnje in nanje smo zgolj opozorili, pri tem pa smo izhajali iz domače pravne ureditve.

II. MOŽNI ODZIVI PREBIVALCEV NA KRIMINALITETO

Kako se prebivalci v deželah, kjer je kriminaliteta najbolj nevarna, odzivajo nanjo? Mišljeni so ukrepi, s katerimi se posamezniki ali skupine, ubranijo pred kriminaliteto, deloma pa tudi družba v celoti.

1. Ukrepi posameznikov

Posamezni prebivalci se z ukrepi zavarujejo pred kaznivimi dejanji. Le-ti so različni in nekateri so svojstveni za določeno deželo ali družbene pogoje.

a) Določeno vrsto delinkventnosti, ki ni toliko predmet (državne) policije, ponekod skušajo obvladovati z zasebnimi detektivi. Ti so postali pra-

vi mojstri obrti in imajo dosti dela pri nudenju tovrstnih storitev. Najame jih lahko tisti, ki ga zmore plačati; to pa seveda niso revni sloji.

b) V zasebnih (in tudi podržavljenih) podjetjih skrbi za varnost premoženja posebna **čuvajska služba**, ki je bodisi v sestavi podjetja bodisi njene usluge nudi posebna varnostna agencija, kateri je to temeljna dejavnost.

c) Razvila se je varnostna tehnologija, ki izdeluje različne tehnične pripomočke, od alarmnih naprav preko varovalnih ograj do internih televizijskih sistemov. To zahteva tudi ustrezno raziskovalno delo na tem področju. Osnovala se je prava **varnostna industrija**.²

č) Posameznik se skuša zavarovati zoper kriminal tudi s tem, da si kupi ali drugače preskrbi **strelno orožje**. Oboroževanje ljudi je postalo že tako pereče vprašanje, da ga ponekod zavirajo in omejujejo.³

d) Posamezni bogataši si najamejo **stalne spremljevalce**, ki skrbijo za osebno varnost. Imenujejo se različno, od goril do osebnih stražarjev.⁴

e) Zlasti za najbolj ogrožene predele velemest velja, da državljeni sami ustanavljajo tako imenovane **odbore za varnost**, ki naj bi ljudi zaščitili pred kriminalom in nasiljem.⁵ Velika mesta in primestna naselja so namreč kraji, kjer so osredotočene tudi nevarnost, strah in negotovost prebivalcev.⁶

f) Ponekod kupujejo varnost tako, da posamezniki stalno nosijo pri sebi točno določeno vsoto denarja, ki ga dajo roparjem ob morebitnem napadu. Znan je tako imenovani **razbojnikov novc**, s katerim se prebivalci Ria de Janeiro po potrebi odkupijo pri kriminalcih.⁷

g) Včasih pride do nenadziranega izbruha ljudi, ki jim pride storilec v roke. Pravico si vzamejo sami in so sami tožniki, sodniki in rablji hkrati. To je način samoobrambe, kajti država ne more učinkovito izkoreniniti nasilja.⁸ Do teh **linčanj** prihaja praviloma v deželah, kjer kriminal naglo narašča in kjer je določena tradicija te vrste; tako so ti dogodki pogosti ne le v ZDA, marveč tudi v Keniji.⁹

d) Drugi, ki si ne morejo privoščiti takih načinov (samo)-obrambe, morajo **ostajati čim več**

doma, kajti ne počutijo se varne. Preostane jim le strah, ki ga morajo prenašati.

i) Prav revnejši sloji prebivalcev so večkrat nosilci množičnih **protestov** zoper kriminaliteto, ki potekajo na ulicah, cestah in na drugih javnih površinah.

2. Ukrepi države

Na (povečano) kriminaliteto se tako ali drugače odziva tudi družba oziroma državna oblast. Znanih je nekaj vrst tovrstnih ukrepov države:

a) **Krepitev policije** po številu opremljenosti in izurjenosti je najbolj pogost ukrep. Pri usposabljanju policistov so posebno poudarjene najostrejšje oblike spopadov s kriminaliteto, oziroma kriminalci.

b) **Zaostrovanje kaznovalne politike**, oziroma prisile zoper storilce kaznivih dejanj, kar velja zlasti za terorizem. V več državah so povečali pooblastila policije in drugih pravosodnih organov v širšem pomenu besede, da bi preiskovali terorizem. Ponekod so zahteve za spremembe kazenske zakonodaje, kar posebej velja za Veliko Britanijo, ki ni uspela rešiti vprašanja terorizma v Severni Irski.¹⁰

III. PROTEST ZOPER KRIMINALITETO

Množični protesti, ki so neposredno ali posredno povezani s kriminaliteto, je več vrst. Za naše potrebe bi jih bilo moč razdeliti na dve osnovni skupini, in sicer:

a) protesti prebivalcev zoper kriminaliteto in
b) protesti, ki so povezani z delom policije, ker se prva spopada s tem družbenim zlom.

Javna zborovanja večjega ali manjšega števila prebivalcev, ki so organizirana kot javno nestrinjanje s kriminaliteto, je moč glede na nosilce kriminala razdeliti v pet skupin:

- protesti zoper posamezna dejanja,
- protesti zoper organizirano kriminaliteto,
- protesti zoper terorizem,
- protesti zoper strukturalno kriminaliteto in
- drugi protesti.

1. Protesti zoper posamično dejanje

Včasih se množica zbere na javnem kraju, da bi pokazala svoje nezadovoljstvo zoper posamezno kaznivo dejanje ali posameznega storilca. Do

¹⁰ Košak, str. 3 (I.).

² Novak, str. 10 (I.).

³ Pahor, str. 23.

⁴ Lennon ni imel »gorile«, str. 13.

⁵ Isto kot opomba 3.

⁶ Milutinović, str. 183.

⁷ Righini, str. 26.

⁸ Sekulović, str. 14.

⁹ Dobršek, str. 41.

tega pride praviloma tam in tedaj, kjer posamezni storilec ali manjša skupina s svojim kriminalnim delovanjem hudo vznemiri ali prestraši javnost, do prijetja storilca pa ni prišlo. V britanskem mestu Leeds je leta 1980 več mesecev neznanec moril ženske in prijelo se ga je ime Jack Razparač. Prebivalce je zajel velik strah, policija je tavalala v temi. Tedaj so ženske organizirale demonstracije, v katerih so zahtevale boljšo razsvetljavo ulic in boljšo policijsko zaščito.¹¹ V ameriškem mestu Atlanti je bilo konec leta 1980 in v prvih mesecih naslednjega leta 20 umorov črnskih otrok. Napetost, strah in negotovost so zajele mesto, ki je znano tudi po delovanju Ku Klux Klana. Tudi policijske okrepitve niso pomagale, da bi odkrili storilca. Tako je sredi marca leta 1981 demonstriral poltretji tisoč meščanov zoper neznanega storilca in za boljše ukrepe oblasti za izsleditev morilca.¹² V rimskem predmestju Tuscogano je sredi leta 1983 neznan storilec napadal ženske in jim prizadejal rane na obrazu. Meščani niso demonstrirali, ustanovili pa so prostovoljne oddelke, da so iskali storilca in pri tej vni so pogosto pretepali nedolžne meščane, kar je razburjenje v mestu še povečalo.¹³

2. Protesti zoper organizirano kriminaliteto

Organizirana kriminaliteta je praviloma bolj nevarna od tiste, ki jo storijo posamezniki. Pričakovati je moč, da so protesti zoper tako kriminaliteto pogostejši. Upoštevati pa je treba, da organizirana kriminaliteta dobiva nove oblike, ki niso več tako javno nasilne kot pred desetletji. Kriminalne organizacije so lahko, glede na prostor delovanja, krajevne, državne ali meddržavne. Prijelo se jih je ime mafija. Sem bomo šteli tudi ameriški Ku Klux Klan, saj je vsebina njegovega delovanja zlasti nasilje nad črnskim prebivalstvom.¹⁴ Sredi leta 1982 je približno 50 tisoč delavcev iz Južne Italije v Palermu na Siciliji demonstriralno proti mafiji. To je bil sklepni del konference o boju proti mafiji, ki jo je organizirala zveza italijanskih sindikatov,¹⁵ kar dokazuje, kako velikansko vprašanje je organizirana kriminaliteta ne le za Sicilijo, marveč tudi za druge predele te države. Po končani

maši v predmestju Brazilije je sredi maja leta 1980 okoli 5 tisoč revnih ljudi iz predmestij brazilske prestolnice manifestiralo zoper nasilje, ki ogroža njihovo varnost. Od guvernerja so zahtevali ukrepe za večjo varnost pred kriminalom.¹⁶ V Buenos Airesu so leta 1980 odvoz smeti zaupali nekemu ameriškemu podjetju; to ni bilo vseh tamkajšnji mafiji, ki je dotlej ustvarjala s komunalnimi dejavnostmi lepe dobičke. Njeni člani so tedaj začeli napadati nove smetarje in njihova vozila. Slednji so začeli stavkati, da bi opozorili na nevarnosti svojega poklica in na nujnost ukrepov za zaščito. Zaščititi so jih morali oboroženi policijski oddelki, da so lahko nadaljevali z odvažanjem smeti.¹⁷ Konec novembra leta 1982 je več tisoč prebivalcev Washingtona demonstriralo zoper Ku Klux Klan, ki je istočasno organiziral zbor v bližini vladnih stavb. Prišlo je do spopadov med obema skupinama demonstrantov ter med policijo.¹⁸

3. Protesti zoper terorizem

Politični terorizem je med drugim danes možno šteti med organizirano kriminaliteto¹⁹ z več prvinami poklicne dejavnosti. Kljub temu ga bomo v tem sestavku obravnavali ločeno. Posredne ali neposredne žrtve terorizma niso le predstavniki države (policisti, sodniki, tožilci itd.), marveč tudi povsem naključni prebivalci. Protesti zoper terorizem, ki jih priredijo zaposleni v državnih pravosodnih organih, so zelo redki. Praviloma gre za proteste prebivalcev določenega kraja, kjer je nasilje te vrste. Po bombnih atentatih na železniški postaji v Bologni v Italiji, na židovske sinagoge v Parizu in na tako imenovanem oktobrskem prazniku v Münchnu se je blizu 100 000 Belgijcev zbralo dne 20. 10. 1980 na velikih demonstracijah zoper terorizem in oživiljanje fašizma v Evropi.²⁰ Ob koncu leta 1982 je prišlo v Baskiji istočasno do dveh množičnih demonstracij: nad 7 tisoč Baskov je v Bilbao zahtevalo splošno amnestijo za zaprte pripadnike terorističnega gibanja ETA, v Irunu pa je nad 3 tisoč demonstrantov obsodilo umor dveh orožnikov, ki so ju umorili pripadniki gibanja ETA.²¹

¹¹ Košak, str. 8 (II.).

¹² Mirne manifestacije v Atlanti, str. 3.

¹³ Rimski Jack Razparač ..., str. 12.

¹⁴ Bucalo, str. 353.

¹⁵ Demonstracije proti mafiji, str. 4.

¹⁶ Milanović, str. 13 (I.).

¹⁷ Smetarji pod zaščito ..., str. 10.

¹⁸ Ku Klux Klan pred Belo hišo, str. 4.

¹⁹ Makra, str. 121.

²⁰ Protifašistične demonstracije v Belgiji, str. 20.

²¹ Baskovski premier poziva ..., str. 4.

4. Protesti zoper strukturalno kriminaliteto

V poglavju o protestih zoper kriminaliteto velja omeniti tudi množične demonstracije, ki so izraz odpora zoper morebitno nezakonito delovanje državnih oblasti in je zaobseženo s pojmom strukturalna odklonskost.²² Poredkoma so take demonstracije naperjene neposredno zoper nosilce državne oblasti; če so, gre za politične nemire, ki so izraz nezadovoljstva z obstoječo oblastjo. Pogosteje so taki protesti naperjeni zoper nosilce posamezne dejavnosti države, kot je policija, vojska itd. Tako so se aprila leta 1980 v Londonu vrstile demonstracije, v katerih so udeleženci zahtevali uvedbo sodnega postopka zoper člane posebne policijske skupine, ki so po mnenju udeležencev zakrivali smrt učitelja leto prej v istem mestu, ko je policija posredovala ob spopadih med pristaši Stranke nacionalne fronte in pristaši Protinacistične lige. Med sodnim postopkom zoper policiste je spet prišlo do demonstracij zoper »policijsko nasilje«, in to ne le v Londonu, marveč tudi pred veleposlaništvu Velike Britanije v zahodnoevropskih državah.²³ V Argentini je najbolj razvpita teroristična organizacija desnih političnih sil tako imenovana Protikomunistična zveza Argentine (AAA). Ukvarjala se je z odstranjevanjem političnih nasprotnikov.²⁴ Izginilo je na desetine ljudi. Sredi novembra leta 1981 so tudi pariški kulturni in javni delavci z demonstriranjem zahtevali raziskave njihove usode.²⁵

V mestu Corte na Korziki so tamkajšnji pripadniki Tujske legije ubili dva domačina. Prebivalci so med pogrebom začeli demonstrirati zoper legionarsko nasilje in vse kaže, da se bo ta plačana vojska morala umakniti z otoka.²⁶

5. Drugi protesti

S kriminaliteto so povezani tudi drugi protesti, ki so malo posebnega značaja, zato jih je treba obravnavati v posebni točki. Posebne vrste tihi protest zoper kriminaliteto te ali one zvrsti je udeležba množice (neprizadetega) prebivalstva na pogrebih žrtev kriminala. Druga taka oblika je zbiranje množice ljudi ob obletnicah kriminalnih dejanj, bodisi na kraju takega dejanja, bodisi drugje. Tako je v začetku septembra leta 1983

deset tisoč prebivalcev sicilske prestolnice stopalo z baklami v rokah po ulicah in se tako poklonilo spominu bivšega prefekta, ki so ga umorili pripadniki mafije prejšnje leto.²⁷ Ob tretji obletnici eksplozije bombe na železniški postaji v Bologni, kjer je tedaj umrlo 85 ljudi in je bilo nad 200 ranjenih, se je na protestnem zboru zbralo več kot deset tisoč ljudi. Zahtevali so obračun s terorizmom in obsodbo storilcev tega atentata.²⁸ V začetku decembra leta 1982 so libanonski Druzi organizirali stavko, ker so neznanci izvedli atentat na njihovega voditelja. Protestirali so proti nasilju krščanske milice, ki ga izvaja nad drugimi etničnimi skupnostmi v Libanonu.²⁹ Svojtven primer protestnega zbiranja žrtev kaznivega dejanja je bil v Nici. Sredi julija leta 1976 je skupina kriminalcev vlomila v tamkajšnjo osrednjo banko in odnesla iz trezorja, sefov in blagajn blizu 50 milijonov novih frankov vrednosti. Mnogi bogataši so imeli v sefih spravljene dragocenosti in denar, ki so ga največkrat prikrili davčnim oblastem. Ko je banka pozvala svoje kliente, oškodovane s tem vlomom, naj ji dajo seznam ukradenih stvari, so se pred poslopjem banke zbrali oškodovani lastniki sefov in demonstrirali zoper banko ter celo streljali na uslužbenca.³⁰

IV. ZNAČAJ TEH PROTESTOV

Navedeni in drugi protesti zoper kriminaliteto imajo različen pomen. Doslej ti dogodki niso našli ustreznega mesta v strokovnih razčlenitvah na področju kriminologije. Zaradi tega je razmeroma težavno ocenjevati značaj takih demonstracij nezadovoljstva. Na razpolago imamo največkrat časopisne vesti, ki opisujejo take dogodke.

Prvi namen teh protestov je, da udeleženci izrazijo svoje nezadovoljstvo z delovanjem prvosodnih organov ali drugih dejavnikov, ki morajo zatirati kriminaliteto. Protesti so zlasti uperjeni proti policiji. Policija ni učinkovita pri zatiranju kriminala, in to velja tudi za druge državne organe.³¹ Vzroki za tako neučinkovitost, oziroma premajhno uspešnost so različni in niso vezani le na te organe. Protesti so torej v prvi

²² Več o tem: Pečar, str. 277 in dalje (II.).

²³ Novak, M., str. 15.

²⁴ Argentina: preiskava o teroristih, str. 3.

²⁵ Protest zaradi izginulih Argentinecev, str. 4.

²⁶ Legendarna legija se umika, str. 22.

²⁷ Novak, str. 12 (II.).

²⁸ Manifestacija ob obletnici bombne eksplozije, str. 3.

²⁹ Stavkali zaradi atentata, str. 3.

³⁰ M. L., str. 7.

³¹ Davidović, str. 106.

vrsti poziv državnim oblastem, da bi storili več za varnost državljanov.

Drugi namen je lahko tudi bolj političen. To je zlasti tedaj, če so nosilci protestov zapostavljeni sloji prebivalcev, rasno, versko ali etnično obrobni državljanji.

Hkrati je tak protest tudi pot za sprostitev strahu in napetosti med udeleženci zborovanja, ki sta posledici kriminalitete.

V. ODZIV POLICIJE NA KRIMINALTETO

Policija je nastala tedaj, ko so se nasprotja v kapitalistični družbi tako zaostрила, da jih vojska ni mogla več obvladovati, zlasti ne v mestih.

Eden od izrazov teh konfliktov je bila tudi povečana kriminaliteta, ki ji dajeta poseben pečat terorizem in organiziran zločin. Danes je torej kriminaliteta še težavnejše družbeno vprašanje. Kako se nanjo odziva policija? Na to vprašanje ni enostavno odgovoriti. Odgovor lahko vsaj okvirno izoblikujemo iz tako imenovanih kriminalnih kronik v časopisju, iz drugih sredstev obveščanja pa tudi iz policijskih strokovnih časopisov. Iz obstoječega obsega tovrstnih obvestil je moč domnevati, da se na kriminalteto policija v različnih deželah različno odziva, vendar so nekateri tovrstni ukrepi zelo podobni povsod, kjer je kriminal poseben težaven.

Te odzive bomo razdelili v dve skupini, in sicer:

- odzivi posameznih policistov in
- odzivi policijske organizacije.

Taka delitev se zdi logična in vsebinsko upravičena, čeprav sta obe obliki odzivov med seboj povezani.

1. Posledice kriminala pri policistih

a) V določenih, najbolj nevarnih okoljih se med policisti, ki stalno opravljajo službo v danem okolju, in tamkajšnjimi kriminalci ustvarja določen način **sožitja**. Policisti pač hočejo preživeti in dočakati upokojitev.³² Tako sožitje se kaže v več oblikah: podkupljivost, strpnost, prilagodljivost itd.

b) Strokovne policijske revije v ZDA, zahodni Evropi in Avstraliji vse več pišejo o tako imenovanem **policijskem stresu**,³³ ki je posledica duševne in telesne preobremenjenosti policistov,

kar se izraža tudi v njihovih postopkih s kršilci predpisov.

c) Zlasti terorizem vseh vrst zbuja **strah**, ne le med prebivalci, morebitnimi naključnimi žrtvami, marveč tudi med policisti. Slednji so ne le v prvi črti boja s terorizmom, ampak neredko tudi edini, kajti ta pojav se praviloma šteje kot zunanji dejavnik. Stara postavka, na kateri je temeljila kriminalistika: lopov se boji orožnika, je preteklost; lahko bi rekli, da je danes včasih slika obrnjena.³⁴ To ni čudno, saj terorizem v kriminološkem pomenu besede zajema vse organizirane akcije, ki v širokih razmerah povzročajo nemir in negotovost državljanov.³⁵ Med policisti je vse več žrtev kriminala. Tako je samo v prvih devetih mesecih leta 1980 v Rio de Janeiru v obračunih z zločinci padlo 50 policistov.³⁶

č) V deželah, kjer so ukinili smrtno kazen, niso redki primeri, da je »**izginilo**« večje število oseb, zoper katere niso vodili sodnega postopka: enostavno jih je vzela poč.³⁷ Krivci za taka izginotja niso le polvojaške ali polstrankarske organizacije, marveč tudi policija sama. Taki primeri so najbolj kričeči v nekaterih diktatorskih deželah Latinske Amerike, kjer divjajo razni »eskadroni smrti« in pobijajo tudi (majhne) kriminalce.

2. Odziv policijske organizacije na kriminalteto

Kriminaliteta ima določene posledice tudi na policijsko organizacijo, drugače rečeno, policija izvaja določene ukrepe, ki so odziv na vse večjo kriminalno delovanje.

a) Znotraj policije nastajajo **posebne enote** za boj s terorizmom ali z organiziranim zločinom. To so policije v policiji, ki se pogostokrat tudi zapletejo z zakonom.

b) Policija skuša ponekod posredno ali neposredno izraziti svoj **protest** zoper razmere, v katerih delajo njeni pripadniki. Tako je prišlo ob koncu julija leta 1982 v glavnem mestu Peruja do dvodnevni protestov, ki so jih organizirale in izvedle žene tamkajšnjih policistov. Zasedle so cerkev in začele gladovno stavko. Nastopile so proti težavnim delovnim razmeram policistov: zaradi gverilskih akcij pošiljajo na jug države vse več policistov; vse več policistov je žrtev

³² Aleksić, str. 136.

³³ Horvatić, str. 80.

³⁴ Milanović, str. 7. (II.).

³⁵ Čotić-Kambovski, str. 125.

³² Stanič, str. 225.

³³ Pečar, str. 109 (III.).

spopadov z oboroženimi kriminalci v mestih; plače so vse manjše.³⁸ Sredi avgusta leta 1982 so policisti v indijskem mestu Bombayu začeli stavkati: zahtevali so boljše delovne pogoje in večjo zaščito. Oblast je nanje poslala vojsko in prišlo je do oboroženih spopadov; z mrtvimi in ranjenimi.³⁹

c) V boj z organiziranim zločinom ali s političnim nasiljem pošiljajo policije prekaljene funkcionarje, ki naj bi s svojimi izkušnjami dosegli uspehe. Tak je bil primer na Siciliji, kjer so za prefekta Palerma postavili generala Dalla Chieso,⁴⁰ in na Korziki, kjer so za »komisarja republike« postavili bivšega vodjo protigangstrskega oddelka Broussarda.⁴¹ Njihovi uspehi pa navadno niso veliki.

VI. RAZMERE PRI NAS

V Sloveniji doslej ni bilo množičnih javnih protestov zoper domačo kriminaliteto. Podobno velja tudi za druge naše republike in pokrajini, kar je v prvi vrsti izraz dejstva, da pri nas kriminaliteta ni taka družbena težava, kot v najbolj gospodarsko razvitih deželah.

To pa ne pomeni, da pri nas ne moremo govoriti o določenem strahu pred kriminalom in o določenih oblikah nezadovoljstva občanov s stanjem varnosti. Domača raziskava o prikriti kriminaliteti je pokazala, da se s strahom pred kriminalom srečujemo tudi pri nas. »Preplašeni« so zlasti nemočni: gospodinje, upokojenci in vzdrževane osebe.⁴² Tak strah je lahko značilnost najbolj urbaniziranih okolij ali pa tudi ne. Slednje je zlasti tedaj, če se v določenem okolju zgodi nenavadno veliko kaznivih dejanj, ki vznemirijo javnost. Tako je prišlo v prvi polovici junija leta 1982 do več požarov v Postojni in okolici. Ljudje so domnevali, da so to požigi in med njimi se je širil strah za svoje imetje:

³⁸ Stavka preko posrednikov, str. 3.

³⁹ Indijski policisti stavkajo, str. 16.

⁴⁰ Novak, str. 24 (III.).

⁴¹ Novak, V., str. 5.

⁴² Pečar in dr., str. 117.

UPORABLJENA LITERATURA

1. Aleksić, Živojin: Kriminalistički osvrt na strategiju terorista, *Arhiv za pravne in društvene nauke*, 1—2, 1980, str. 135—155.
2. Argentina: Preiskava o teroristih, *Delo*, dne 6. 5. 1983, str. 3.
3. Baskovski premier poziva k ustavitvi »subverzivne vojne«, *Delo*, dne 4. 1. 1983, str. 4.
4. Betonska džungla nasilja, *Nedeljski dnevnik*, dne 6. 12. 1981, str. 25.
5. Bucalo, Branko: *Ku-Klux-Klan znova na pohodu*, Zavod Borec v Ljubljani, 1971, 400 strani.
6. Čotić, Dušan-Kambovski, Vladimir: VI. kongres Ujedinjenih nacija o prevenciji kriminaliteta i tretmanu prestupnika. »Prevencija kriminaliteta

nekateri so stražili svoja (gospodarska) poslopja, dokler niso preiskovalci izsledili storilca, duševnega bolnika, ki je sam pomagal pri gašenju.⁴³ Strah in nezadovoljstvo sta še na taki stopnji, da ni nuje po javnem množičnem izražanju protesta zoper kriminaliteto. Ni pa rečeno, da do tega ne bo prišlo v posameznem okolju.

Tudi pri nas se začenja razvijati industrija varnostne tehnike, na primer alarmnih naprav, ki naj bi služile tudi posameznikom pri zaščiti njihovega premoženja.⁴⁴

SKLEP

Kriminaliteta je zelo zapleten družbeni pojav, ki ima mnoge posledice. Kažejo se lahko pri posamezniku, skupini ali celo pri večini prebivalcev določene države. V potrditev slednje domneve je moč navesti vseobsegajoči strah pred kriminaliteto, ki je zajel prebivalstvo ZDA, toda ne v enaki meri. Tam je na primer v New Yorku stopnja kriminalitete tako visoka, da že negativno vpliva na kakovost življenja meščanov.⁴⁵

Ena od posledic kriminalitete so tudi javni protesti množice zoper ta pojav; ti so najpogostejši v državah z visoko stopnjo zločinske dejavnosti. Tovrstni protesti niso dovolj preučeni in ta naloga še čaka strokovnjake z raznih področij, od kriminologije preko psihologije do policijske vede.

Protesti zoper razne oblike kriminala se lahko spremenijo v nezakonito ali protizakonito delovanje. Zato bi lahko pogojno zapisali, da v najbolj gospodarsko razvitih kapitalističnih državah že velja: »kriminal privlači kriminal«. Množica lahko v svojem besu zoper obstoječe stopnje kriminalitete prekorači zakonite meje in pride do tako imenovane kriminalitetne množice: množstvo kaznivih dejanj, ki jih stori več posameznikov.⁴⁶

Rokopis končan 7. 10. 1983.

⁴³ Gorenc, str. 8 (I.).

⁴⁴ Gorenc, str. 10 (II.).

⁴⁵ Betonska džungla nasilja, str. 25.

⁴⁶ Šeparović, str. 295.

- i kvalitet života«, **Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo**, 1, 1981, str. 113—140.
7. Davidovič, Dragomir: **Kriminologija**, VŠUP, Beograd 1973, 184 strani.
  8. Demonstracije proti mafiji, **Delo**, dne 18. 10. 1982, str. 4.
  9. Doberšek, Tit: Nevidna vojna ob ekvatorju, **Teleks**, 17—18, 1980, str. 40—41.
  10. Gorenc, Tomaž: Požari na Postojnskem so bili podtaknjeni, **Delo**, dne 23. 7. 1982, str. 8 (I.).
  11. Gorenc, Tomaž: HAN — 1 naj bi vlomilcem preprečil obiske, **Delo**, dne 14. 7. 1982, str. 10 (II.).
  12. Horvatič, Željko: **Elementarna kriminologija**, Ljuburnija — Školska knjiga, Rijeka 1981, 162 strani.
  13. Indijski policisti stavkajo, **Delo**, dne 19. 8. 1982, str. 16.
  14. Košak, Alja: Ali je Jack Razparač mornar? **Delo**, dne 28. 11. 1980, str. 8 (I.).
  15. Košak, Alja: V Veliki Britaniji napovedujejo ostrejšo kaznovalno politiko, **Delo**, dne 22. 9. 1983, str. 3 (II.).
  16. Ku Klux Klan pred Belo hišo, **Delo**, dne 1. 12. 1982, str. 4.
  17. Legendarna legija se umika, **Nedeljski dnevnik**, dne 7. 8. 1983, str. 22.
  18. Lennon ni imel »gorile«, **Delo**, dne 23. 12. 1980, str. 13.
  19. Makra, Andrija: Savremeni terorizam, **Priručnik**, 2, 1979, str. 118—135.
  20. Manifestacija ob obletnici bombne eksplozije, **Delo**, dne 4. 8. 1983, str. 3.
  21. Milanović, Miroslav: Zborovanje proti nasilju, **Delo**, dne 4. 6. 1980, str. 13 (I.).
  22. Milanović, Miroslav: Biser Južnega Atlantika se vse bolj spreminja v Chicago, **Delo**, dne 28. 11. 1980, str. 7 (II.).
  23. M., L.: Vikend v banki, **Zabavnik**, dne 13. 8. 1982, str. 6—7.
  24. Milutinović Milan: **Kriminologija** Savremena administracija, Beograd 1981, 532 strani.
  25. Mirne manifestacije v Atlantici, **Delo**, dne 17. 3. 1981, str. 3.
  26. Novak Andrej: »Razcvet« kriminala, **Delo**, dne 24. 2. 1982, str. 10 (I.).
  27. Novak, Andrej: Za boj proti mafiji je res potreben čas, mogoče pa le ne celo stoletje ali še več, **Delo**, dne 8. 9. 1983, str. 12 (II.).
  28. Novak, Andrej: Komu cinglja navček na Siciliji? **Teleks**, 37, 1982, str. 24—26. (III.)
  29. Novak, Mirjam: V imenu zakona in demokracije, **Mladina**, dne 25. 9. 1980, str. 14—15.
  30. Novak, Vilko: Trda roka Pariza na Korziki, **Delo**, dne 7. 1. 1983, str. 5.
  31. Pahor, Božidar: Umor se zgodi vsakih 24 minut, **Delo**, dne 4. 4. 1981, str. 23.
  32. Pečar, Janez: Strah pred kriminalom, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 1, 1981, str. 30—40 (I.).
  33. Pečar, Janez: Strukturalna odklonskost, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, 4, 1981, str. 277—288 (II.).
  34. Pečar, Janez: Stres kot ovira za uspešnost v nadzorstvu, **Varnost — strokovni bilten**, 2—3, 1983, str. 108—121.
  35. Pečar Janez in dr.: **Neprijavljena (prikrita) kriminaliteta**, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, 1981, 271 strani.
  36. Protest zaradi izginulih Argentinecev, **Delo**, dne 16. 11. 1981, str. 4.
  37. Protifašistične demonstracije v Belgiji, **Delo**, dne 21. 10. 1980, str. 20.
  38. Righini, Mariella: Brazilska črnka začela vojno proti »eskadronom smrti«, **Delo**, dne 13. 9. 1980, str. 26.
  39. Rimski Jack Razparač straši ljudi v predmestju Tuscogano, **Delo**, dne 23. 6. 1983, str. 12.
  40. Sekulović, Aleksandar: Od kod nemoč pred nasiljem, **Komunist**, dne 2. 9. 1983, str. 14.
  41. Smetarji pod zaščito oboroženih policistov, **Delo**, dne 12. 4. 1980, str. 10.
  42. Stanič, Gojko: Kriminal je neznanska nadloga, **Varnost**, 9, 1979, str. 224—226.
  43. Stavka preko posrednikov, **Delo**, dne 26. 7. 1982, str. 3.
  44. Stavkali zaradi atentata, **Delo**, dne 3. 12. 1982, str. 3.
  45. Šeparović, Zvonimir: **Kriminologija i socijalna patologija**, Pravna fakulteta v Zagrebu, 1981, 484 strani.

UDC 323.233:343.3:7

Mass Protests against Crime

Čelik Pavle, M. A., Head of Police Cadets Training School, Tacen

Crime which is becoming a greater and greater evil in many places is already menacing the quality of life of large strata of the population. Fear of crime is becoming more and more real. Reactions to it are very varied, from hiring private detectives, purchasing firearms for one's own defence to mass protest demonstrations against crime. A rule such demonstrations are attended by those people who are the most exposed to crime and to whom there is nothing left but fear and also the hope that they will not become its victims. Demonstrations of this kind can be classified according to perpetrators of crime into protests against individual criminal acts, aga-

inst organized crime, against terrorism, against structural deviance and other protests.

Such protests have at least a double function. Through them the participants express their dissatisfaction with the administration of the agencies responsible for the repression of crime, especially law enforcement agencies. At the same time this is a way of relieving fear and tensions which are the consequences of crime. Such demonstrations sometimes have a strong political note, especially when racial, religious or ethnical discrimination of some parts of society is concerned.